

Bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayan güncel yaklaşımlar: Ebeveyn mentalizasyon kapasitesi

Yasemin Kahya¹

Anahtar kelimeler

bağlanmanın nesiller arası aktarımı, ebeveyn bağlanma temsili, bebek bağlanma organizasyonu, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi

Öz

Güncel metaanaliz çalışmaları, bağlanmanın nesiller arası aktarımının görgül destek alan bir olgu olduğunu göstermeye devam etmektedir. Alanyazında, ebeveynin bağlanma temsillerinin bebeğin bağlanma organizasyonuna aktarımı, genellikle ebeveyn duyarlılığı ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Öte yandan, bağlanmanın nesiller arası aktarımında ebeveyn duyarlılığı tarafından açıklanan varyans düşük olduğu için alanyazın aktarımında boşluğa dikkat çekmektedir. Bu çerçevede mevcut makalenin amacı, bağlanmanın nesiller arası aktarımı olgusuna yönelik güncel yaklaşımları derlemektir. Bu amaç dahilinde alanyazında yer alan çalışmaların sistematik olmayan şekilde taraması yürütülmüş ve klasik ile güncel bağlanma çalışmalarına yer verilmiştir. Gözden geçirilen alanyazın, bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayan çalışmaların ebeveyn duyarlılığı incelemelerinin ötesine gitmeye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi, bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklamak için ön plana çıkan değişkenler arasında yer almaktadır. Ancak, alanyazındaki çalışmaların bağlanmanın nesiller arası aktarımını hem ebeveyn duyarlılığı hem de ebeveyn mentalizasyon kapasitesi ile bir arada incelemede sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, aktarımı ebeveyn duyarlılığı ve mentalizasyon kapasitesi çerçevesinde inceleyen çalışmalar, genel olarak etkileşimdeki görünür davranışlara, yani bebeğin doğrudan ne deneyimlediğini gösteren etkileşim incelemelerine, odaklanmakta sınırlı kalmaktadır. Sonuç olarak mevcut derleme, aracı ve düzenleyici değişkenler açısından bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen modellerin kapsamının genişlemesi gerektiğine ışık tutmaktadır. Uygulamaya yönelik doğurgular, ebeveyn-bebek arasındaki etkileşimlerin niteliğine ve ebeveyn mentalizasyon kapasitesine odaklanan müdahale çalışmalarının, güvensiz bağlanmanın nesiller arası aktarımını önleyebileceğine işaret etmektedir.

Keywords

intergenerational transmission of attachment, parental attachment representation, infant attachment organization, parental reflective functioning

Abstract

The recent perspectives on the intergenerational transmission of attachment: Parental reflective functioning

The recent meta-analytic work continued providing evidence on the intergenerational transmission of attachment. In the literature, the intergenerational transmission of attachment has been generally explained by parental sensitivity. On the other side, gap in the intergenerational transmission of attachment has been highlighted since the explained variance by parental sensitivity is low. In this regard, the purpose of the present article was to review the recent perspectives on the intergenerational transmission of attachment. Therefore, available research in the literature was reviewed in a non-systematical way, and both pioneer and recent attachment studies were included in the review process. Reviewed literature pointed out that research on the intergenerational transmission of attachment explaining transmission with parental sensitivity should be expanded. In this regard, parental reflective functioning is among the prominent constructs to explain the intergenerational transmission of attachment. However, research on the intergenerational transmission of attachment including both parental sensitivity and reflective functioning constructs together is scarce. Furthermore, transmission research on parental sensitivity and reflective functioning lack of examining the interactional behavioral indicators, or antecedents in transmission, showing what the infant experience in the interactions. As a result, the current review showed required expansions in the intergenerational transmission of attachment models. Clinical implications also indicated that intervention/prevention studies on the quality of parent-infant interactions and parental reflection functioning would be halting the intergenerational transmission of insecure attachment.

Atıf için: Kahya, Y. (2021). Bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayan güncel yaklaşımlar: Ebeveyn mentalizasyon kapasitesi. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 5(1), 66-78.

 Yasemin Kahya · yaseminoruclular@gmail.com | ¹Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Hükümet Meydanı No:2, 06050 Ulus Altındağ/Ankara
Geliş: 13.06.2020, **Düzeltilme:** 13.08.2020, **Kabul:** 18.08.2020

Bağlanma Kuramı

Bağlanma, stres anında *güvenli sığınak* olan ve çevreyi keşif için *güvenli üs* olan koruyucu bakım verene bebeğin içsel bir yönelim olarak yakınlık aramasıdır (Bowlby, 1969/1982). Erken dönem bağlanma süreci, önemli gelişimsel değişimlerin gerçekleştiği yaşamın ilk yılında bebeğin biyolojik ve davranışsal düzenlenmesi için de kritiktir (Cassidy, 2016). Bebeğin vücut ısısı, kalp atışı hızı gibi biyolojik düzenlemesi ve beyin gelişimi, koruyucu bakım veren ile kurulan bağlanma ilişkisi aracılığıyla desteklenmektedir. Bebeğin bağlanma ve keşfe ait davranış sistemlerini koruyucu bakım verenin dengeli şekilde düzenlemesi, bakım verenin *güvenli üs* ve *güvenli sığınak olma* işlevlerini dengeli şekilde yerine getirmesiyle mümkün olmaktadır (Kobak, 1999).

Bowlby, bebeklik döneminde organize olan bağlanma niteliğinin beşikten mezara süreğenlik gösterdiğini vurgulamıştır (Bowlby, 1973, 1979). Buna göre, erken dönem bağlanma ilişkisi, içsel çalışan modeller aracılığıyla beşikten mezara süreğenlik göstermektedir. Pekiştiğinde değişime dirençli olan içsel çalışan modeller, gelecekteki bağlanma yaşantılarına ait bilgileri organize eden bilinçli ve/veya bilinçdışı kurallardır (Main ve ark., 1985, s. 67). Bebeklik dönemi gibi oldukça erken bir dönemde kristalleşmeye başlayan içsel çalışan modeller, yetişkinler olarak ilişki kurma örüntülerimizin, romantik partnerlerimizi nasıl seçtiğimizin, sevme kapasitemizin ve en önemlisi de nasıl ebeveynler olduğumuzun temellerini atmaktadır (Steele, 2004).

Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) klasik çalışması, Bowlby'nin kuramsal önermelerini doğrulayan ilk görgül çalışmalar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada, erken dönemdeki bağlanma yaşantısının öncüllerine ve bakım verenin davranışları bağlamında geliştiği öngörülen olası farklı bağlanma organizasyonlarını tespit etmeye odaklanılmıştır. Bulgular, bakım veren ve bebeğin bağlanma ilişkisinde güvenli, kaçınıcı ve dirençli olmak üzere üç farklı bağlanma niteliğine işaret etmiştir (Ainsworth ve ark., 1978). Aynı çalışmada, farklı bağlanma organizasyonları için ayırt edici olan bağlam, bakım veren duyarlılığı kavramı ile açıklanmıştır. Bakım veren ve bebek arasındaki bağlanma ilişkisi güvenli olduğu koşulda, bakım veren bebekten gelen bağlanma sinyallerini doğru yorumlayıp vaktinde ve uygun şekilde yanıt vermektedir. Dolayısıyla, bakım vereni yeterince duyarlı olan bebekler, bağlanma sistemi aktif olduğunda *güvenli sığınak* olması için; keşif sistemi aktif olduğunda *güvenli üs* olması için bakım verene baş-

vurabilmektedir (Ainsworth ve ark., 1978). Bakım veren ve bebek arasındaki bağlanma ilişkisi kaçınıcı olduğu koşulda, bakım veren düşük düzeyde duyarlı iken; dirençli olduğu koşulda, tutarsız şekilde bazen duyarlı diğer zamanlarda duyarsız olmuştur. Dolayısıyla, bakım vereni düşük düzeyde duyarlı olan bebekler, bağlanma sistemi aktif olduğunda, kaçınıcı bir davranışsal uyum göstermektedir (Cassidy ve Kobak, 1988). Oysaki bu bebeklerin, bağlanma davranış sistemleri kaçınıcı olsa da bağlanma sistemlerinin biyolojik düzeyde aktif olmaya devam ettiği bilinmektedir (Sroufe ve Waters, 1977). Bakım vereni tutarsız şekilde duyarlı olan bebekler ise, bağlanma sistemindeki aşırı bir aktivasyon (yani, artmış yakınlık arama davranışına karşın yakınlıkla rahatlayamama) nedeniyle keşif sistemine geçişte güçlük yaşamaktadır (Cassidy ve Kobak, 1988). Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) çalışmasında kullanılan Yabancı Ortam Yöntemi, güncel çalışmalarda bağlanma ilişkisinin içsel çalışan modellerine güvenilir bir pencere açması nedeniyle halen kullanılmaktadır.

Dağınık bağlanma, Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) çalışmasına ek olarak Main ve Solomon (1986) tarafından tanımlanmıştır. Dağınık bağlanma koşulunda, bakım verenin çözümlenmemiş travmatik deneyimlere sahip olabileceği; bebeklerin ise bağlanma sistemi aktif olduğunda organize olmayan veya tuhaf davranışlar sergileyebileceği görülmüştür (Main ve Solomon, 1986). Bu nedenle, bağlanma sistemi aktif olduğunda, organize uyum görülen kaçınıcı veya dirençli bağlanma tarafından kapsanmayan bir kategori olarak dağınık bağlanma, bağlanma sınıflama sistemine dâhil edilmiştir (Cassidy ve Kobak, 1988; Hesse ve Main, 2000; Main ve Solomon, 1986).

Bağlanma kuramının en temel önermelerinden bir diğeri, bağlanmanın nesilden nesile aktarılmasıdır. Bu önermeye göre, bebeklik veya erken çocukluk dönemindeki bağlanma, bakım verenin kendi bağlanma niteliğinin bebeğe aktarımının sonucudur (Bowlby, 1969/1982, 1973, 1980). Erken dönem bağlanma niteliğinin yetişkinlikteki kişiler arası ilişkilere süreğenlik göstermesinden de hareket ederek geliştirilen Yetişkin Bağlanma Görüşmesi, nesilden nesile aktarım önermesinin de sınanabilmesine imkân tanımıştır (Steele, 2004). Erken dönem bağlanma yaşantılarının yetişkinlikteki temsillerini değerlendiren görüşme çerçevesinde bakım verenler; güvenli/özzerk, savunucu/kaçınıcı, saplantılı veya çözümlenmemiş travmayla/kayıpla ilişkili temsilleri yansıtan bağlanma kategorilerinde sınıflandırılmaktadır (Main ve ark., 2002; Main ve Goldwyn, 1988). Dola-

yısıyla, bakım verenlerin ilişkilere yönelik kendi içsel çalışan modellerinin temsilleri (doğum öncesi dönemde ölçülse de), bebek ve bakım veren arasındaki bağlanma ilişkisinin oldukça güçlü bir yordayıcısı olmuştur (Steele ve ark., 1996; van Ijzendoorn ve Bakermans-Kranenburg, 1996). Böylelikle, nesilden nesile aktarım önermesi, görgül destek alarak son 20 yıldaki bağlanma araştırmalarının odak konularından biri haline gelmiştir.

Güncel Derlemenin Yaklaşımı

Derlemenin kapsamına giren bağlanmanın nesiller arası aktarımı konusunu incelemek birkaç nedenden dolayı önemlidir. Bebeklik veya çocukluk döneminde, bakım verenle kurulan ilişkiye bir tür uyum olarak gelişen erken dönem bağlanma organizasyonu ile yetişkinlik dönemindeki bağlanma temsili arasında orta düzeyde süreğenlik bulunmaktadır (Raby ve ark., 2015). Buna göre, çocuklukta güvenli bağlanma organizasyonu yetişkinlikteki güvenli/özerk bağlanma temsiline; dirençli bağlanma organizasyonu yetişkinlikteki saplantılı bağlanma temsiline; kaçınıcı bağlanma organizasyonu yetişkinlikteki savunucu/kaçınıcı bağlanma temsiline; dağınık bağlanma ise yetişkinlikteki çözümlenmemiş travma/kayıpla ilişkili bağlanma temsiline süreğenlik gösterebilmektedir (Hesse ve Main, 2000; Verhage ve ark., 2016). Dolayısıyla, güvensiz bağlanmanın gelişimsel süreğenliği konuyu önemli kılmaktadır.

Ayrıca, erken dönem bağlanma ve yetişkinlik dönemindeki paralel türleri, kendine özgü ve gelişimi etkileyen duygu düzenleme organizasyonları ile tanımlanmaktadır (Spangler ve Zimmermann, 1999; Sroufe ve Waters, 1977). Bu çerçevede, erken dönem güvenli bağlanma; sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimi boyamsal şekilde desteklemektedir (Sroufe, 2005). Bebeğin güvenli bağlanma geliştirmesini sağlayan en temel koşullardan biri ise, bakım verenin kendisinin güvenli bağlanma temsillerine sahip olmasıdır. Diğer yandan, erken dönem güvensiz bağlanma, özellikle de dağınık bağlanma, gelişim için en riskli koşulu oluşturmaktadır (Lyons-Ruth, 1996; Madigan ve ark., 2007). Örneğin, sınırda kişilik bozukluğu, sıklıkla dağınık bağlanma ve yetişkinlikteki çözümlenmemiş travma/kayıpla ilişkili bağlanma temsili ile ilişkilidir (van Dijke ve Ford, 2015; Fonagy ve ark., 2003). Bebeği dağınık bağlanmaya yatkın kılacak faktörler arasında ise, bakım verenin çözümlenmemiş travma/kayıpla ilişkili bağlanma temsili yer almaktadır (Hesse ve Main, 2000; Lyons-Ruth, 1996). Ayrıca, bakım verenin kızgın/saplantılı bağlanma temsili,

bebeğin dirençli bağlanma organizasyonu ve bakım verenin savunucu bağlanma temsili, bebeğin kaçınıcı bağlanma organizasyonu geliştirme olasılığını arttırmaktadır (van Ijzendoorn ve Bakermans-Kraenburg, 2019). Dolayısıyla, bağlanmadaki güvensizliğin, nesiller arası süreğenlik gösterme olasılığı atmaktadır. Sonuç olarak, mevcut makalenin güvensiz bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen araştırmalara ve önlemeye çalışan müdahale çalışmalarına katkı sağlama olasılığı nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir.

Mevcut derlemenin amacı, bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklamaya çalışan güncel yaklaşımları ele almaktır. Bu çerçevede, bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayan bir yapı olarak ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin detaylı şekilde incelenmesi hedeflenmiştir. Buradan hareketle, derlemenin amacı kapsamına giren yayınlanmış bilimsel çalışmaların sistematik olmayan şekilde taraması yapılmıştır. Derleme kapsamına girebilecek bilimsel yayınlara ulaşmak amacıyla “bağlanmanın nesiller arası aktarımı”, “bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluk”, “ebeveyn bağlanma temsili”, “anne bağlanma temsili”, “baba bağlanma temsili”, “bebek bağlanma organizasyonu”, “ebeveyn duyarlılığı”, “ebeveyn mentalizasyon kapasitesi”, “güvenli bağlanma”, “güvensiz bağlanma”, “bebeklik”, “ebeveyn bebek etkileşimleri”, “yüz yüze oyun etkileşimleri” vb. gibi anahtar sözcükler alanyazında taranmıştır. Alanyazın taramasında Web of Science, Science Direct, Google ve Google Akademik gibi veri tabanlarından yararlanılmıştır. Aynı zamanda, ulaşılan güncel ve temel bilimsel yayınların atıflarından ve kaynakçalarından yararlanılarak ek yayınlara da ulaşılmıştır. Derlemenin ana odağı, bağlanmanın nesiller arası aktarımı konusundaki güncel yaklaşımları incelemek olsa da derlemede güncel bağlanma çalışmalarının yanı sıra klasik bağlanma çalışmalarına da yer verilmiştir.

Bağlanmanın Nesiller Arası Aktarımındaki Güncel Yaklaşımlar

Ebeveynin güvenli bağlanma temsili ile bebeğin bağlanma güvenliği arasındaki ilişki, farklı ülkelerde ve çeşitli örneklerle yürütülen çalışmalar tarafından görgül destek almaya devam etmektedir (Behrens ve ark., 2016; van Ijzendoorn, 1990). Benzer şekilde, ebeveynin güvensiz bağlanma temsili ile bebeğin güvensiz bağlanması arasındaki görgül ilişki güncel çalışmalar tarafından desteklenmeye devam etmekte-

dir (örn., Iyengar ve ark., 2014). Görgül destek alan diğer bir kuramsal kabul, ebeveynin bağlanma temsillerinin bebeğe *etkileşimler* aracılığıyla aktarılmasıdır (van Ijzendoorn, 1995; Verhage ve ark., 2016). Bu temelde, alanyazındaki güncel araştırmalar güvenli bağlanmanın nesiller arası aktarımını destekleyecek ve güvensiz bağlanmanın nesiller arası aktarımı için koruyucu olabilecek etkileşimsel faktörleri incelemeye odaklanmaktadır.

Bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayabilecek etkileşim mekanizmalarına yönelik meta-analiz çalışmalarının ebeveyn duyarlılığını incelediği görülmektedir (van Ijzendoorn, 1995; Verhage ve ark., 2016; Verhage ve ark., 2018). Bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayan aracı değişken olarak ebeveyn duyarlılığının incelenmesini, güvenli bağlanma durumundaki bakım veren davranışlarının Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından bu kavramla işe vuruş şeklinde tanımlanması açıklayabilir. İlk meta-analiz çalışmasında (van Ijzendoorn, 1995), ebeveyn bağlanma temsili ile bebeğin bağlanma güvenliği arasındaki ilişkiye ait varyansın %23'ünün ebeveyn duyarlılığı tarafından açıklanabildiği gösterilmiştir. İkinci güncel meta-analiz çalışmasında ise (Verhage ve ark., 2016), ebeveynin bağlanma temsili ile bebeğin bağlanma niteliğine olan aktarıma ait varyansın yalnızca %9'unun ebeveyn duyarlılığı tarafından açıklanabildiği gösterilmiştir. Son meta-analiz incelemesinde ise (Verhage ve ark., 2018), güvenli bağlanma temsillerine sahip ebeveynlerin çocuklarının daha büyük olasılıkla güvenli bağlanma geliştireceği ve güvensiz temsillere sahip ebeveynlerin, daha büyük olasılıkla güvensiz bağlanan çocuklara sahip olabileceği gösterilmiştir. Ancak, güvenli bağlanmanın nesiller arası aktarımını, ebeveyn psikopatolojisi, sosyoekonomik stres, düşük ebeveyn eğitimi gibi değişkenlerin sınırlayabileceği; çocuğun yaşı, ebeveynin cinsiyeti gibi değişkenlerin de güvensiz bağlanmanın nesiller arası aktarımını düzenleyebileceği dikkat çeken bulgular arasında yer almıştır. Sonuç olarak, bağlanmanın nesiller arası aktarımını ebeveyn duyarlılığı ile açıklamaya çalışan meta-analiz bulguları, aktarımı ebeveyn duyarlılığının tamamen açıklayamadığını ortaya koymaktadır. Söz konusu olgu, ilk meta-analiz çalışmasından itibaren bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluk olarak tanımlanmaktadır (van Ijzendoorn, 1995; van Ijzendoorn ve Bakermans-Kranenburg, 2019; Verhage ve ark., 2016; Verhage ve ark., 2018).

Ebeveyn Mentalizasyon Kapasitesi

Bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluğu açıklamaya çalışan güncel yaklaşımlar, aktarımı açıklayıcı aracı değişken olarak, ebeveyn mentalizasyon kapasitesini (parental reflective functioning)¹ incelemektedir (Camoirano, 2017; Fonagy ve ark., 1994; Fonagy ve Target, 1997; Zeegers ve ark., 2017). Ebeveyn mentalizasyon kapasitesi, Fonagy ve arkadaşlarının yansıtıcı benlik veya yansıtıcı kapasite hakkındaki tanımlarına dayanmaktadır (Fonagy ve ark., 1991; Fonagy ve ark., 1994). Buna göre, mentalizasyon kapasitesi; kişinin sahip olduğu hisler, düşünceler, arzular ve inançlar gibi zihinsel durumları değerli bulması, anlayabilmesi ve zihinsel durumların ifade edilişi olarak davranışlar üzerine yansıtma yapabilesidir. Bu yolla, kişi kendi iç dünyasının zihinsel temsillerini oluşturabilmekte ve aynı zamanda zihinsel durumların kişiler arası alana yansımalarının farkında olabilmektedir.

Mentalizasyon kapasitesinin ilk kodlama sistemi, Yetişkin Bağlanma Görüşmesi'nin deşifreleri üzerinde puanlanmak üzere oluşturulmuştur (Fonagy ve ark., 1998). Bu kodlama sisteminde; zihinsel durumların doğasına ilişkin farkındalık, davranışların altında zihinsel durumların yattığına ilişkin farkındalık ve zihinsel durumların gelişimsel taraflarına ilişkin farkındalık becerileri değerlendirilmektedir. Mentalizasyon kapasitesi, bağlanma kuramı bağlamında işe vuruş şeklinde tanımlandıktan ve kodlama sistemi geliştirildikten sonra genel olarak ebeveynlik bağlamında çalışılmış bir yapıdır. Fonagy ve arkadaşlarının klasik çalışmasında (1991), güvenli bağlanma temsiline sahip ebeveynlerin mentalizasyon puanlarının, diğer bağlanma temsillerine sahip ebeveynlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, anne ve babaların mentalizasyon puanlarındaki artışın, bebeğin bağlanma güvenliğindeki artışı yordadığı gösterilmiştir. Erken dönemde travmatik deneyimlere maruz kalmış ebeveynlerin mentalizasyon kapasitesinin yüksek olması ise, koruyucu bir faktör olarak bebeğin güvenli bağlanma geliştirme olasılığını arttırmıştır (Fonagy ve ark., 1994). Daha sonraki çalışmalar da, anne ve baba örneklemeleri için benzer bulgulara işaret etmiştir (Arnott ve Meins, 2007). Fonagy ve arkadaşlarının kavramsallaştırdığı mentalizasyon kapasitesi, Yetişkin Bağlanma Görüşmesi'nin ebeveynlere uygulanması sonucu elde edilen deşifreler üzerinde

¹ Mentalizasyon, bağlanma kuramı alanyazınında işe vuruş şeklinde "reflective functioning" kavramı ile tanımlanmaktadır (Fonagy ve Allison, 2013). Bu derlemede, mentalizasyon sözcüğü Türkçe çeviri açısından daha anlaşılır olmak için "reflective functioning" çevirisi yerine aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır.

kodlandığı için (Bkz. Fonagy ve ark., 1998) alanyazında "yetişkin mentalizasyon kapasitesi" (geçmiş bağlanma deneyimleri üzerine yetişkinin şimdi ve burada yansıtma yapabilme kapasitesi) olarak anılmaktadır. Son dönem alanyazın, yetişkin mentalizasyon kapasitesi ile ebeveyn duyarlılığı arasındaki ilişkiye ve bu ilişkiden bebeğin bağlanmasına giden yola görgül kanıt sunmaya devam etmektedir (Crugnola ve ark., 2018; Ensink ve ark., 2016).

Fonagy ve arkadaşlarının çalışmaları (1991, 1994, 1998), Slade (2005) tarafından ebeveynlik bağlamına uyarlanarak "ebeveyn mentalizasyon kapasitesi" (bebeğe kurulan ilişki üzerine şimdi ve burada ebeveynin yansıtma yapabilme kapasitesi) kavramı tanımlanmış ve kodlama sistemi oluşturulmuştur. Ebeveyn mentalizasyon kapasitesi; ebeveynin kendi zihni ile bebeğin zihnini anlaması ve bebeğin zihnini bebeğe geri yansıtmasıdır. Ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin, ebeveynin erken dönem kendi bağlanma yaşantıları bağlamında geliştiği belirtilmektedir (Fonagy ve ark., 2002). Slade ve arkadaşlarının (2005) çalışması, annenin yetişkin bağlanma sınıflaması ile bebeğin güvenli bağlanması arasındaki ilişkiye ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin aracılık ettiğini göstermiştir. Dolayısıyla, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin, bağlanmanın nesiller arası aktarımında önemli bir rol üstlenebileceği önerilmiştir. Güncel çalışmalar, doğum öncesinde değerlendirilen ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin ebeveyni, etkileşimlerde daha duyarlı kıldığını (Smaling ve ark., 2015) ve bebeğin bağlanma güvenliğini ebeveyn duyarlılığı aracılığıyla yordadığını desteklemektedir (Stacks ve ark., 2014).

Araştırma bulguları bir arada değerlendirildiğinde, ebeveynin güvenli bağlanma temsilinin, mentalizasyon kapasitesini ve duyarlılığını desteklediği, bu yolla da çocuğun güvenli bağlanmasını mümkün kılabilirdiği anlaşılmaktadır. Güncel bir meta-analiz çalışması, hem ebeveyn duyarlılığının hem de mentalizasyon kapasitesinin bebeğin bağlanma güvenliğini açıklamadaki rolüne işaret etmiştir (Zeegers ve ark., 2017). Bulgulara göre, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi ve duyarlılığı, bebeğin bağlanma güvenliğindeki varyansın %12'sini açıklamaktadır. Ancak, alanyazındaki çalışmalar sınırlı şekilde ebeveyn mentalizasyon kapasitesi ve duyarlılığını bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayıcı değişkenler olarak bir arada incelemiştir. Bu nedenle, güncel alanyazın, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi ve duyarlılığının bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluğu bir arada doldurduklarını gösterecek yeterli görgül kanıt sunmamaktadır (van IJzendoorn ve Bakermans-

Kranenburg, 2019). Dolayısıyla, bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluğu inceleyecek gelecek araştırmalarda ebeveyn duyarlılığına ek olarak ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin de aracı rolünün incelenmesi önerilmektedir.

Bağlanmanın Nesiller Arası Aktarımını Ebeveyn Mentalizasyon Kapasitesi Nasıl Açıklamaktadır?

Mentalizasyon kapasitesi optimal düzeyde olan bir ebeveynin bebeği erken dönem etkileşimlerde tekrarlı şekilde duygulanımların tanınır, aynalanır ve kapsanır olduğunu deneyimlemektedir (Slade, 2005). Ebeveynlik bağlamında, mentalizasyon kapasitesinin bilişsel/meta-bilişsel bileşeni (kendinin ve ötekini zihin dünyasını düşünebilmek) ve duygusal bileşeni (kendinin ve ötekini duygulanımları üzerine yansıtma yapabilmek) duygu düzenleme işlevi görmektedir (Fonagy ve ark., 2002). Kendini, bebeğini ve aralarındaki ilişkiyi düşünce ve duygu temsillerine dönüştürebilen ebeveyn, bu kavrayışı bebeğe yönelik davranışlarını düzenleme aracı olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin bebeğe kurulan etkileşimleri düzenlemek yoluyla bebeğin bağlanma güvenliğini desteklediği belirtilebilir.

Sharp ve Fonagy (2008)'e göre, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi, bebeklerin etkileşimler aracılığıyla esnek ve işlevsel öz-düzenleme kapasitesi geliştirmesinde, doyurucu ve süreğen ilişkiler kurabilmesinde temel bir rol oynamaktadır. Mentalizasyon kapasitesi sayesinde kendi duygularını düzenleyen bir ebeveyn, bebeğin yoğun duygusal deneyimi esnasında boğulmadan, bu duyguları belirginleştirerek ve bu duyguları izler şekilde (vaktinde) aynalama işlevi görebilmektedir (Fonagy ve ark., 2010). İlişkisel arşivde tekrar eden bu nitelikteki deneyimler, bebeğin duygu düzenleme kapasitesini büyütmektedir. Ebeveyni yüksek mentalizasyon kapasitesine sahip bebeklerin bağlanma sistemi aktif olduğunda ve ebeveyn ulaşılabilir olmadığına öz-düzenleme becerilerini devreye sokabilmektedir. Nitekim, son dönem bir çalışma bulgusuna göre, ebeveyni yüksek mentalizasyon kapasitesine sahip grupta yer alan bebekler; stres verici bir etkileşim esnasında (bağlanma sistemi aktif olduğunda) parmak emme, kıyafet veya koltukla oynama gibi öz-düzenleme davranışlarını daha çok göstermişlerdir (Heron-Delaney ve ark., 2016). Diğer bir çalışmada, yüksek ebeveyn mentalizasyon kapasitesi, 6., 12. ve 20. aylarda bebeğin daha az fiziksel saldırganlık göstermesi ile ilişkili olmuştur (Smaling ve ark., 2017).

Güvenli bağlanma temsillerine sahip ebeveynlerin, bebeğin özellikle *stresli* duygulanımı karşısında mentalizasyon kapasitesine başvurabildiği ve böylelikle bebeği için düzenleyici çevre olabileceği düşünülmektedir. Güvenli bağlanma temsiline sahip ebeveynler, bağlanma sistemindeki aktivasyonu ve mentalizasyonu eş zamanlı şekilde sürdürürken savunucu bağlanma temsiline sahip olanlar, bebeğin bağlanma davranışlarını yanıtlayabilecek bakım veren davranışları göstermede kısıtlı kalmaktadır (Fonagy ve ark., 2010). Saplantılı bağlanma temsiline sahip ebeveynler ise, bağlanma sistemi ve bakım verme sistemleri aktif olduğunda mentalizasyon kapasitesini kullanmada sınırlık göstermektedir. Dolayısıyla, ebeveynlerin yetişkin bağlanma temsillerinin niteliği, özellikle bebeğin *stresli* anında ebeveynin mentalizasyon sisteminin devreye girmesiyle ilişkilidir. Bebeğin *stresli* duygulanımı karşısında, ebeveyn mentalizasyon kapasitesindeki kısıtlılığın ebeveyni daha az duyarlı kıldığı da alanyazındaki bulgular arasındadır (Heron-Delaney ve ark., 2016; Krink ve ark., 2018; Smaling ve ark., 2016).

Nöro-bilim alanındaki bulgular, yetişkin bağlanma temsilleri bağlamında neden bazı ebeveynlerin bebeğin duygulanımı karşısında düzenleyici bir çevre sunamadıklarına ek öngörü oluşturmaktadır. Ebeveynin kendi bağlanma yaşantılarına ilişkin temsillerin, ebeveynin bebeğe yönelik davranışsal ve nöral tepkilerini değiştirdiği, bu yolla çiftin etkileşimini sekteye uğrattığı ve güvensiz bağlanmanın nesiller arası aktarım riskini doğurduğu bilinmektedir (Iyengar ve ark., 2019). Örneğin, güvenli bağlanma temsiline sahip annelerin, bebeklerinin mutlu ve üzgün fotoğraflarını gördüklerinde dopamin ile ilişkili beyin ödül bölgelerinde aktivasyon artışı olduğu; ancak savunucu bağlanma temsiline sahip annelerde, acı veya tikslenme ile ilişkili beyin bölgelerinde aktivasyon olduğu görülmüştür (Strathearn ve ark., 2009). Annelerin %98'inin çözümlenmemiş travmaya sahip olduğu bir çalışmada, bebeklerinin mutlu fotoğraflarını görmek, beyin ödül ve bakım verme bölgelerindeki aktivasyon düşüşü ile ilişkili olmuştur (Kim ve ark., 2017). Kişiler arası süreçlerle veya bağlanma süreçleriyle ilişkili stresin mentalizasyonda rol oynayan beyin bölgelerini de olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir (Nolte ve ark., 2010). Özetle, ebeveynin güvensiz bağlanma temsillerinden ve dolayısıyla kısıtlı mentalizasyon kapasitesinden kaynaklı şekilde hem etkileşimlerdeki görünür davranışlar düzeyinde hem de nöral düzeyde etkileşimlerin düzenleyici bağlamının ortaya çıkamayabileceği anlaşılmaktadır.

Mentalizasyon bağlanma yaşantılarına dayanan ta-

rihçenin gelişimsel bir ürünüdür. Bağlanma ilişkilerinde bebeğin duygulanımlarına ayna olan ve bu yolla ebeveyn güven duymayı sağlayan mentalizasyon, bebeğin de kendini ve diğerlerini zihin durumlarına sahip özneler olarak temsil etmesini desteklemektedir (Fonagy ve Allison, 2014). Bu durum, bebek veya çocuk için bağlanmadaki genel duygusal güvenlik hissini desteklerken çocuğun kendi düzenleme sisteminin bir parçası olan mentalizasyon kapasitesinin de kaynağı olmaktadır. Çalışmalar, güvenli bağlanmaya sahip ebeveynlerin ve çocuklarının mentalizasyon kapasitesinin güvensiz çiftlere göre daha yüksek olduğunu ve ebeveyn çocuk çiftlerinin mentalizasyon puanlarının birbiriyle ilişkili olduğunu göstermiştir (örn., Rosso ve Airaldi, 2016).

Sonuç olarak, ebeveynler kendi bağlanma temsillerinin güvenli olması ile desteklenen mentalizasyon kapasiteleri aracılığıyla bebeğin duygulanımlarının ve kendilik hissini güvenli temsillere dönüşmesini desteklemektedir. Bebeğin duygulanımlarının ve kendilik hissini güvenli temsillere dönüşmesi, gelişmekte olan güvenli bağlanma organizasyonu sürecini açıklamaktadır. Bu çerçevede, bağlanmanın nesiller arası aktarımı, bir tür düzenleme kapasitesi aktarımı olarak da düşünülebilir.

Sözel ve Sözel Olmayan Bağlamda Ebeveyn Mentalizasyon Kapasitesi

Bağlanmanın nesiller arası aktarımı ile ilişkili olan ebeveyn mentalizasyon kapasitesi, alanyazında yaygın olarak sözel yöntemlerle değerlendirilmektedir (Meins ve ark., 2001; Oppenheim ve Koren-Karie, 2012; Slade ve ark., 2004). Her bir yöntemin mentalizasyon kavramsallaştırması farklı olmakla beraber, bağlanma alanyazınında geçerliği yaygın olarak kabul edilen Slade ve arkadaşlarının (2004) geliştirdiği Ebeveyn Gelişim Görüşmesi'dir. Sözel yöntemlerle ölçülen ebeveyn mentalizasyon kapasitesinde, ebeveynlere yarı-yapılandırılmış sorular sorulmaktadır. Bu nedenle, yavaş bir bilgi işleme süreci söz konusu olup görüşmede yansıtıcı sözel yanıtlara, farkındalık ve çabaya ihtiyaç duyulmaktadır (Fonagy ve Luyten, 2009). Öte yandan, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi, erken dönem ilişkide yalnızca sözel şekilde görünür ve incelenebilir değildir. Fonagy ve Luyten (2009), sözel olmayan mentalizasyon kapasitesini, daha hızlı bir bilgi işleme sürecinin olduğu, hatta refleksif olan, farkındalık ve çaba gerektirmeyen bir kapasite olarak tanımlamaktadır. Mentalizasyon kapasitesine sözel olmayan yaklaşım, Slade (2005)'in ebeveyn mentalizasyon kapasitesine ilişkin

görüşlerinde de şu sözlerle ifade edilmektedir (s. 271):

“Bebekteki bedensel veya duygulanım değişimlerinin anbean gözlemlenmesi ve bunun önce jest ve eylemler, ardından sözcük ve oyun aracılığıyla ebeveynde temsile dönüşmesi ile bebek, yansıtıcı ebeveyni deneyimler ve bundan etkilenir.”

Sonuç olarak, güncel alanyazın, ebeveyn mentalizasyon kapasitesini çok-boyutlu, çoklu-iletişim kanalları ile ifade edilen (sözel, kinestetik), sözel ve sözel olmayan, davranışsal ve temsili yollarla tanımlamaktadır (Shai ve ark., 2017; Shai ve Meins, 2018). Bu çerçevede, ebeveynin bebeğe kinestetik bedensel şekilde uyumlanması ile incelenen mentalizasyon kapasitesi, sözel olmayan mentalizasyonu incelemek üzere geliştirilmiş yöntemlerinden biridir (Shai ve Belsky, 2011). Erken dönem etkileşimlerin incelendiği detaylı gözlem çalışmalarının ise, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin sözel olmayan boyutlarına ışık tutabileceği düşünülmektedir (Steele ve ark., 2017). Dolayısıyla, mevcut makale, özellikle yaşamın ilk 6 ayında, henüz sözel olmayan bebeğin, ebeveyn ile kurduğu sözel olmayan ilişkide, ebeveynin sözel olmayan mentalizasyon kapasitesinin görünür olabileceğini ileri sürmektedir.

Ebeveyn Mentalizasyon Kapasitesinin Sözel Olmayan Etkileşimlere Tercümesi

Yürütülen görgül çalışmalar, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin sözel olmayan etkileşimlerdeki duygulanım alışverişine nasıl tercüme olabileceğine ışık tutmaktadır. Alanyazındaki çalışmaların, ebeveyn mentalizasyon kapasitesini daha çok anne örneklemelerinde incelediği dikkat çekmektedir. Bu nedenle, aşağıda sunulan görgül bulgular, anne mentalizasyon kapasitesi üzerine yoğunlaşmıştır. Buna göre, annenin yüksek mentalizasyon kapasitesi, etkileşimler esnasında duygulanım iletişimindeki daha az bozulma (Grienenberger ve ark., 2005) ve bebeğin davranışına izlerlik gösteren davranıştaki artış ile ilişkili bulunmuştur (Suchman ve ark., 2010). Diğer çalışmalarda, aynalama davranışı annenin mentalizasyon kapasitesinin göstergesi olmuş (Bigelow ve ark., 2015); girici-agresif, duyarsız-geri çekinik-ihmkâr davranış, annenin düşük mentalizasyon kapasitesi ile ilişkilendirilmiştir (Ensink ve ark., 2017). Son olarak, yüksek mentalizasyon kapasitesi bebeğin stresi karşısında ebeveynin tutarlı bir davranışsal örüntü göstermesi ile ilişkili olmuştur (Rutherford ve ark., 2015).

Bebeklerin özellikle dağınık bağlanma geliştirdiği çiftlerde, etkileşimler mikro-analizle saniye temelinde incelenerek bu çiftlerdeki sözel olmayan etkileşim örüntülerine dikkat çekilmiştir (Beebe ve ark., 2010; Beebe ve ark., 2012). Dağınık bağlanmanın kökenlerindeki etkileşimlerde, bebeğin stresi karşısında annelerin duygusal kopukluğu, bebeğin stresini kapsama-daki güçlüğü, bebeğin stresi karşısında şaşırılmış, kızgın, tiksinişmiş veya küçümsemiş gibi yüz ifadeleri sergiledikleri görülmüştür (Beebe ve ark., 2016). Bebeğin dağınık bağlanma geliştirdiği ve yukarıdaki etkileşim örüntülerinin tespit edildiği çiftlerde, annelerin özellikle sözel olmayan yollarla, örneğin aynalama yaparak, bebeğin stres deneyimini düzenleyemediği anlaşılmaktadır. Bir çalışmaya göre anneler, bebeğin stresi karşısında boğulmamak için geliştirdiği savunucu bir strateji olarak mentalizasyon kapasitesini devreye sokamamıştır (Burkhart ve ark., 2017). Öte yandan, bebeğin stresli anında mentalizasyon sistemi aktif olabilen bir annenin, bebekten gelen stres ipuçlarını kabul ve uyum sağlayan şekilde yanıtlaması mümkün olabilmiştir (Slade ve ark., 2005).

Bebeğin 12. ayda dağınık bağlanma geliştirdiği çiftlerde annelerin bebeğin stres deneyimine verdiği tepkilerin çözümlenmemiş travma/kayıpla ilişkili bağlanma temsillerinden kaynaklı olabileceği aktarılmaktadır (Beebe ve ark., 2016). Nöro-biyoloji bulgularına göre, söz konusu annelerin bebeklerinin üzüntülü fotoğraflarını gördüklerinde beynin amigdala bölgesinde düşük aktivasyon gösterdikleri bilinmektedir (Kim ve ark., 2014). Bu çalışmadaki diğer bulgular neticesinde, bu tepkinin annelere yalnızca kendi bebeklerine ait fotoğraflar gösterildiğinde görüldüğü, tanımadıkları bebeklere ait fotoğraflarda görülmediği tespit edilmiştir. Bağlanma aktarımının biyolojik çiftlerde gerçekleştiğine dair alanyazınla uyumlu olan bu bulguya göre, çözümlenmemiş travma/kayıpla ilişkili bağlanma temsillerinin, sözel olmayan davranışlarda görünür olan duygusal kopukluk aracılığıyla bebekte dağınık bağlanma organizasyonunun gelişme riskini arttırabileceği ve böylelikle, nesiller arası aktarımın gerçekleşebileceği anlaşılmaktadır.

Özetle, bebeğin bağlanma güvenliğini veya bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklamak için farklı yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir. Alanyazın, ebeveynin bağlanma temsili ile bebeğin bağlanma organizasyonu arasındaki aktarımı güncel durumda iki şekilde ele almaktadır: ilki ebeveyn duyarlılığının aracı değişken olarak incelendiği modeller, ikincisi ise sözel ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin aracı değişken olarak incelendiği modeller.

Bilindiği kadarıyla aracı değişkenlere ilişkin incelemeler, genellikle bebeğin 6. ayından sonra yapılmaktadır (Crugnola ve ark., 2018). Oysaki hem ebeveyn duyarlılığına hem de sözel ebeveyn mentalizasyon kapasitesine ışık tutacak, bu iki değişkeni de yordayacak erken dönem etkileşim incelemelerinin davranışsal düzeyde de incelenmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir. Ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin özellikle bebeklik döneminde, bebeğin iletişim becerilerinin sözel olmayan şekilde görünür olduğu dönemde önemli olduğu savunulabilir (Smaling ve ark., 2017). Bu dönemde ebeveynler, bebeğin iç dünyasını, bebeğin duygulanım ve davranışları ile ifade edilen ipuçları ile yorumlamaktadır. Öte yandan, ebeveynlerin dil kapasitesinin mentalizasyon kapasitesini değerlendirmede önemli bir bariyer olduğu da gösterilmiştir (Sadler ve ark., 2013). Nitekim kapsamlı gözden geçirmeler, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin sözel olmayan bileşenine ilişkin değerlendirme araçlarının geliştirilmesi gerektiğine değinmektedir (Camoirano, 2017). Ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin sözel ve sözel olmayan bileşenleri ayrıştırılarak bağlanmanın nesiller arası aktarımına nasıl bir katkı yaptığı gelecek araştırmalarda incelenebilecek katkı sağlayıcı konular arasında yer almaktadır (Bigelow ve ark., 2015).

Tartışma ve Sonuç

Gözden geçirilen alanyazın, ebeveyn duyarlılığının, bağlanmanın nesiller arası aktarımını tam olarak açıklayamadığını ortaya koymaktadır (van Ijzendoorn, 1995; Verhage ve ark., 2016; Verhage ve ark., 2018). Bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklayabilecek süreç değişkeni olarak, alanyazın ebeveyn mentalizasyon kapasitesine de dikkat çekmektedir (Slade ve ark., 2005). Araştırmalar, yüksek ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin ebeveyn duyarlılığını arttırdığını ve duyarsız ebeveyn davranışlarını azalttığını göstermiştir (Ensink ve ark., 2016; Zeegers ve ark., 2017). Ebeveyn mentalizasyon kapasitesindeki sınırlıkların ise, bebeklikteki güvensiz bağlanmayı ve psikolojik rahatsızlıklara gelişimsel yatkınlığı arttırdığı bilinmektedir (Bouchard ve ark., 2008; Carlson 1998; Ensink ve ark., 2016; Fonagy ve ark., 1996; Lyons-Ruth ve ark., 2013). Bu bulgular, bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen modellerin daha kapsamlı olması gerektiğini önermektedir. Alanyazın ışığında mevcut derleme, ebeveynin yetişkin bağlanma temsilleri ile bebeğin bağlanma organizasyonu arasındaki ilişkiyi inceleyen modellerde ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin ebeveyn duyarlılığını

yordayan bir değişken olarak eş zamanlı şekilde incelenmesini önermektedir. Güncel durumda, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluğu doldurduğunu göstermek için daha fazla görgül bulguya ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır (van Ijzendoorn ve Bakermans-Kraunenburg, 2019).

Bağlanmanın nesiller arası aktarımını duyarlık veya mentalizasyon kapasitesi bağlamında inceleyen çalışmaların özellikle bebeğin 6. ayından sonra yürütüldüğü alanyazında dikkat çeken diğer bir olgudur (Crugnola ve ark., 2018; Steele, 2004). Ancak, ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin erken dönem etkileşimlerdeki davranışlara nasıl tercüme olduğunu gösteren bulgular (Bigelow ve ark., 2015) ve 12. aydaki dağınık bağlanma organizasyonun 4. ayda çiftlerin etkileşimlerdeki davranışsal örüntülerle ilişkili olduğunu gösteren bulgular (Beebe ve ark., 2016) ışığında bağlanmanın nesiller arası aktarımının oldukça erken dönemde gerçekleşmeye başladığı savunulabilir. Nitekim van Ijzendoorn ve Bakermans-Kraunenburg (2019)'un son dönem çalışması, bağlanmanın nesiller arası aktarımındaki boşluğu inceleyen çalışmaların, ebeveyn duyarlılığı hipotezinin bir adım ötesine giderek bebeklerin etkileşimlerde neler deneyimlediğinin özgül davranışsal belirteçler temelinde de incelenmesi gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda, etkileşimdeki özgül davranışsal belirteçler olarak erken dönem senkroni ve duygulanım uyumsuzluklarının onarılması (rupture-repair model) gibi süreçlerin nesiller arası aktarımını inceleyen modellere eklenmesi önerilmektedir (van Ijzendoorn ve Bakermans-Kraunenburg, 2019). Bu davranışsal belirteçler, özellikle bebeğin dağınık bağlanma geliştirdiği durumlarda annenin korkmuş/korkutucu davranışını ve bebeğin stresli anındaki annenin duygusal olarak kopuk yüz ifadelerini anımsatmaktadır (Beebe ve ark., 2012; Lyons-Ruth ve Jacobvitz, 1999). Dolayısıyla, bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen modellerin, genel ebeveyn duyarlılığı incelemelerinin bir adım ötesine giderek erken dönem etkileşimdeki davranışları detaylı şekilde incelemesinin katkı sağlayıcı olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveyn mentalizasyon kapasitesini sözel olmayan boyutlarıyla ele almış çalışmalar, etkileşimdeki görünür davranışlara odaklanılması gerekliliğine ilave destek sağlamaktadır. Alanyazında sözel olmayan boyutlarıyla mentalizasyon kapasitesini inceleyen örnekler arasında ebeveynin aynalama davranışı (Bigelow ve ark., 2015) ve ebeveynin kinestetik mentalizasyonu (ebeveynin zihinsel durumları bebeğin kinestetik ifadelerinden anlaması ve kendi kinestetik

örüntülerini buna uyumlaması) (Shai ve Belsky, 2011) yer almaktadır. Nitekim etkileşimlerdeki duygu alışverişi bebeğin doğrudan deneyimini oluşturmakta ve yansıtmaktadır. Dolayısıyla, bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen modellerde, ebeveyn duyarlılığı ve sözel mentalizasyon kapasitesi dışında bebeğin etkileşimlerde tam olarak ne deneyimlediğinin ve söz konusu değişkenlerin erken dönemde etkileşimlerde hangi davranışsal belirteçler yoluyla bebeğe doğrudan iletilmiş anlaşılmamasına ihtiyaç vardır (Beebe ve Steele, 2013).

Son dönem alanyazın, daha duyarlı ebeveynlerin bebeklerinin daha çok güvenli bağlanma geliştirdiği hipotezi için de görgül temelli farklı yaklaşımlar benimsemektedir. Bu bağlamda, “yüksek ebeveyn duyarlılığı, bebeğin bağlanma güvenliği açısından her zaman daha iyidir” gibi bir kabulün özellikle ilk yılın ilk yarısı için geçerli olmayabileceği vurgulanmaktadır (Beebe ve ark., 2010; Bornstein ve Manian, 2013; Steele, 2004). Görgül bulgular ışığındaki bu vurgulamalar, yüksek duyarlılığın ilişkideki güvensizliği de yansıtabileceğini ortaya koymaktadır. Bu aktarımlar da, van IJzendoorn ve Bakermans-Kraunenber (2019)’un son çalışmasında dikkat çektiği gibi bağlanmanın nesiller arası aktarımını açıklamaya çalışan modellerin duyarlık dışında kalan etkileşimdeki diğer öncüllere (senkroni, etkileşimdeki kırılma-onarılma anları gibi) odaklanması gerektiğini desteklemektedir.

Bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen modellerin kapsamının genişlemesi gerektiğini ortaya koyan bir diğer durum, bakım verenin risk statüsüdür. Ebeveynin risk statüsü, aktarım için önemli bir düzenleyici değişkendir (Verhage ve ark., 2016, 2018). Doğum öncesi dönemde düşük risk grubunda (eğitim, psikiyatrik koşul, madde kullanımı, sosyal destek gibi değişkenler temelinde) yer alan anneler, yüksek risk grubundaki annelere kıyasla, daha fazla mentalizasyon kapasitesine sahip olmuş (Smaling ve ark., 2015), aynı zamanda daha fazla duyarlı olmuş ve bebeği için daha çok stres düzenleyici işlevi görmüştür (Smaling ve ark., 2016). Bu bulgular, özellikle güvensiz bağlanmanın nesiller arası aktarımının önlenmesi için risk altındaki ebeveyn-bebek çiftlerine dikkat çekmektedir. Diğer bulgulara göre, risk grubundaki annelerin yaklaşık %40’ı güvenli temsillere sahipken %60’ı güvensiz yetişkin bağlanma temsillerine sahiptir (Crugnola ve ark., 2018). Dolayısıyla, risk grubundaki ebeveynlerin yetişkin bağlanma temsillerinin güvensiz kanada yığılabileceği görülmektedir. Bu nedenle, güvensiz temsillerin nesiller arası aktarımını önlemek için risk grubundaki çiftlerle

araştırma ve müdahale çalışmaları yürütülmelidir. Örneğin, geçmiş travma deneyimleri olan annelerin mentalizasyon kapasiteleri yüksek olduğu koşulda bebeklerinin güvenli bağlanma geliştirebildikleri bilinmektedir (Fonagy ve ark., 1991). Araştırmalar, özellikle, risk grubundaki annelerle yürütülen mentalizasyon müdahalelerinin, mentalizasyonu artırıcı gücünü ortaya koymaktadır (kapsamlı bir gözden geçirme için Bkz. Katznelson, 2014). Sonuç olarak, güvensiz bağlanmanın nesiller boyu devam etme ihtimaline karşın mentalizasyon kapasitesinin koruyucu rolü ön plana çıkmaktadır.

Camoirano (2017)’nin kapsamlı gözden geçirmesi, ayrıca, hem yetişkin mentalizasyon kapasitesinin hem de ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin ebeveynliğe farklı açılardan yaptığı katkının incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bir müdahale çalışmasından elde edilen bulgulara göre, yetişkin mentalizasyon kapasitesi ve ebeveyn mentalizasyon kapasitesi birbiriyle ilişkili yapılar olmakla birlikte yetişkin mentalizasyon kapasitesi negatif etkileşim örüntülerindeki azalma, ebeveyn mentalizasyon kapasitesi pozitif etkileşim örüntülerindeki artışla ilişkili olmuştur (Flykt ve ark., 2019). Dolayısıyla, bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen gelecek çalışmalarda, yetişkin mentalizasyon kapasitesi ve ebeveyn mentalizasyon kapasitesinin ayrıştırılarak incelenmesinin bilgilendirici olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, mevcut derlemedeki araştırmaların birçoğunun anne örneklerinde yürütüldüğüne değinmekte yarar vardır. Bağlanmanın nesiller arası aktarımının anne-bebek ve baba-bebek çiftlerinde biricik şekilde gerçekleştiğini gösteren görgül arka plan nedeniyle derlemenin genel çerçevesinde ebeveyn sözcüğü kullanılmıştır (Arnott ve Meins, 2007; van IJzendoorn, 1995; Verhage ve ark., 2016). Yine de, bağlanma genel olarak baba örneklerinde az incelenmiş bir alandır. Bağlanmanın nesiller arası aktarımını inceleyen gelecek çalışmaların, baba örneklerine de odaklanması öneriler arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, yaşamın ilk yılında, ebeveynler bebeğin zihin dünyasını daha çok sözel olmayan ipuçlarına dayanarak anlamaya çalışmaktadır. Bebeğin zihin dünyasına pencere olan belirgin ipuçları arasında bebekten gelen stres sinyalleri ön plana çıkmaktadır. Stres anlarında, mentalizasyon anne için doğrudan, bebek için ise dolaylı olarak duygu düzenleme işlevi görmektedir. Bu durum, sözel olmayan boyutlarıyla ebeveyn mentalizasyon sisteminin aktifleşmesini gerektirmektedir (Shai ve ark., 2017). Özellikle stres anlarında bebeği için düzenleyici olabilmek, ebeveynin kendi güvenli bağlanma temsilleri ile

ilişkilidir (Strathearn ve ark., 2009). Bu yolla, ebeveyn, bebeğin stresini düzenleme veya stres düzenlemesini kolaylaştırma işlevlerini yerine getirmektedir (Beebe ve ark., 2016). Bu deneyimlere bağlı olarak bebekler, işlevsel bir düzenleme kapasitesi, mentalizasyon kapasitesi ve dolayısıyla güvenli bağlanma geliştirebileceklerdir.

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment*. Lawrence Erlbaum.
- Arnott, B. ve Meins, E. (2007). Links among antenatal attachment representations, postnatal mind-mindedness, and infant attachment security: A preliminary study of mothers and fathers. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 71(2), 132-149.
- Beebe, B., Cohen, P. ve Lachmann, F. (2016). *The mother-infant interaction picture book: Origins of attachment*. WW Norton & Co.
- Beebe, B., Jaffe, J., Markese, S., Buck, K., Chen, H., Cohen, P., Bahrnick, L., Andrews, H. ve Feldstein, S. (2010). The origins of 12-month attachment: A microanalysis of 4-month mother–infant interaction. *Attachment & Human Development*, 12(1-2), 3-141.
- Beebe, B., Lachmann, F., Markese, S. ve Bahrnick, L. (2012). On the origins of disorganized attachment and internal working models: Paper I. A dyadic systems approach. *Psychoanalytic Dialogues*, 22(2), 253-272.
- Beebe, B. ve Steele, M. (2013). How does microanalysis of mother–infant communication inform maternal sensitivity and infant attachment? *Attachment & Human Development*, 15(5-6), 583-602.
- Behrens, K. Y., Haltigan, J. D. ve Bahm, N. I. G. (2016). Infant attachment, adult attachment, and maternal sensitivity: Revisiting the intergenerational transmission gap. *Attachment & Human Development*, 18(4), 337-353.
- Bigelow, A. E., Power, M., Bulmer, M. ve Gerrior, K. (2015). The relation between mothers' mirroring of infants' behavior and maternal mind-mindedness. *Infancy*, 20(3), 263-282.
- Bornstein, M. H. ve Manian, N. (2013). Maternal responsiveness and sensitivity reconsidered: Some is more. *Development and Psychopathology*, 25, 957-971.
- Bouchard, M. A., Target, M., Lecours, S., Fonagy, P., Tremblay, L. M., Schachter, A. ve Stein, H. (2008). Mentalization in adult attachment narratives: Reflective functioning, mental states, and affect elaboration compared. *Psychoanalytic Psychology*, 25(1), 47.
- Bowlby, J. (1969/1982). *Attachment and loss (Vol.1): Attachment*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss (Vol.2): Separation, anxiety and anger*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. Tavistock Publications.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: (Vol.3): Loss*. Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Burkhart, M. L., Borelli, J. L., Rasmussen, H. F., Brody, R. ve Sbarra, D. A. (2017). Parental mentalizing as an indirect link between attachment anxiety and parenting satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 31(2), 203.
- Camoirano, A. (2017). Mentalizing makes parenting work: A review about parental reflective functioning and clinical interventions to improve it. *Frontiers in Psychology*, 8, 14.
- Carlson, E. A. (1998). A prospective longitudinal study of attachment disorganization/disorientation. *Child Development*, 69(4), 1107-1128.
- Cassidy, J. (2016). The nature of the child's ties. J. Cassidy ve P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* içinde. Guilford Press.
- Cassidy, J. ve Kobak, R. R. (1988). Avoidance and its relation to other defensive processes. *Clinical Implications of Attachment*, 1, 300-323.
- Crugnola, R. C., Ierardi, E. ve Canevini, M. P. (2018). Reflective functioning, maternal attachment, mind-mindedness, and emotional availability in adolescent and adult mothers at infant 3 months. *Attachment & Human Development*, 20(1), 84-106.
- Ensink, K., Normandin, L., Plamondon, A., Berthelot, N. ve Fonagy, P. (2016). Intergenerational pathways from reflective functioning to infant attachment through parenting. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 48(1), 9.
- Ensink, K., Rousseau, M. E., Biberdzic, M., Bégin, M. ve Normandin, L. (2017). Reflective functioning and personality organization: Associations with negative maternal behaviors. *Infant Mental Health Journal*, 38(3), 351-362.
- Flykt, M., Punamaki, R.-L., Heiskanen, L., Palosaari, E., Salo, S., Pajulo, M. ve Belt, R. (2019, 29 Mayıs). *Pre-natal reflective functioning related to childhood attachment and one's own parenting: Interrelations and effects on mother-infant interaction among drug-abusing mothers*. Society for Prevention Research 27th Annual Meeting, San Francisco, CA.
- Fonagy, P. ve Allison, E. (2013). What is mentalization? The concept and its foundations in developmental research. N. Midgley ve I. Vrouva (Ed.), *Minding the child: Mentalization-based interventions with children, young people and their families* içinde (ss. 25-48). Routledge.
- Fonagy, P. ve Allison, E. (2014). The role of mentalizing and epistemic trust in the therapeutic relationship. *Psychotherapy*, 51(3), 372.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. ve Target, M. (2002). *Affective regulation, mentalization, and the development of the self*. Other Press.
- Fonagy, P., Leigh, T., Steele, M., Steele, H., Kennedy, R., Mattoon, G., Target, M. ve Gerber, A. J. (1996). The relation of attachment status, psychiatric classification, and response to psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(1), 22.

- Fonagy, P. ve Luyten, P. (2009). A developmental, mentalization-based approach to the understanding and treatment of borderline personality disorder. *Development and Psychopathology*, 21(4), 1355-1381.
- Fonagy, P., Luyten, P., Bateman, A., Gergely, G., Strathearn, L., Target, M. ve Allison, E. (2010). Attachment and personality pathology. J. F. Clarkin, P. Fonagy ve G. O. Gabbard (Ed.), *Psychodynamic psychotherapy for personality disorders: A clinical handbook* içinde (1. ed., ss. 37- 88). American Psychiatric Publishing.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Higgitt, A. ve Target, M. (1994). The Emanuel Miller memorial lecture 1992 the theory and practice of resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(2), 231-257.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S. ve Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 12(3), 201-218.
- Fonagy, P. ve Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and Psychopathology*, 9(4), 679-700.
- Fonagy, P., Target, M., Gergely, G., Allen, J. G. ve Bateman, A. W. (2003). The developmental roots of borderline personality disorder in early attachment relationships: A theory and some evidence. *Psychoanalytic Inquiry*, 23(3), 412-459.
- Fonagy, P., Target, M., Steele, H. ve Steele, M. (1998). Reflective-functioning manual, version 5.0, for application to adult attachment interviews (ss. 161-2). University College London.
- Grienenberge, J. F., Kelly, K. ve Slade, A (2005). Maternal reflective functioning, mother-infant affective communication, and infant attachment: Exploring the link between mental states and observed caregiving behavior in the intergenerational transmission of attachment. *Attachment & Human Development*, 7(3), 299-311.
- Heron-Delaney, M., Kenardy, J. A., Brown, E. A., Jardine, C., Bogossian, F., Neuman, L., de Dassel, T. ve Pritchard, M. A. (2016). Early maternal reflective functioning and infant emotional regulation in a preterm infant sample at 6 months corrected age. *Journal of Pediatric Psychology*, 41(8), 906-914.
- Hesse, E. ve Main, M. (2000). Disorganized infant, child, and adult attachment: Collapse in behavioral and attentional strategies. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 48(4), 1097-1127.
- Iyengar, U., Kim, S., Martinez, S., Fonagy, P. ve Strathearn, L. (2014). Unresolved trauma in mothers: Intergenerational effects and the role of reorganization. *Frontiers in Psychology*, 5, 966.
- Iyengar, U., Rajhans, P., Fonagy, P., Strathearn, L. ve Kim, S. (2019). Unresolved trauma and reorganization in mothers: Attachment and neuroscience perspectives. *Frontiers in Psychology*, 10, 110.
- Katznelson, H. (2014). Reflective functioning: A review. *Clinical Psychology Review*, 34(2), 107-117.
- Kim, S., Iyengar, U., Mayes L. C., Potenza M. N., Rutherford H. J. ve Strathearn L. (2017). Mothers with substance addictions show reduced reward responses when viewing their own infant's face. *Human Brain Mapping*, 38, 5421-5439.
- Kim, S., Fonagy, P., Allen, J. ve Strathearn, L. (2014). Mothers' unresolved trauma blunts amygdala response to infant distress. *Social Neuroscience*, 9, 352-363.
- Kobak, R. (1999). The emotional dynamics of disruptions in attachment relationships: Implications for theory, research, and clinical intervention. J. Cassidy ve P. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, reseach and clinical implications* içinde (ss. 21-43). Guilford Press.
- Krink, S., Muehlhan, C., Luyten, P., Romer, G. ve Ramsauer, B. (2018). Parental reflective functioning affects sensitivity to distress in mothers with postpartum depression. *Journal of Child and Family Studies*, 27(5), 1671-1681.
- Lyons-Ruth, K. (1996). Attachment relationships among children with aggressive behavior problems: The role of disorganized early attachment patterns. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(1), 64.
- Lyons-Ruth, K., Bureau, J. F., Holmes, B., Easterbrooks, A. ve Brooks, N. H. (2013). Borderline symptoms and suicidality/self-injury in late adolescence: Prospectively observed relationship correlates in infancy and childhood. *Psychiatry Research*, 206(2-3), 273-281.
- Lyons-Ruth, K. ve Jacobvitz, D. (1999). Attachment disorganization: Unresolved loss, relational violence, and lapses in behavioral and attentional strategies. J. Cassidy ve P. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications* içinde. Guilford Press.
- Madigan, S., Moran, G., Schuengel, C., Pederson, D. R. ve Otten, R. (2007). Unresolved maternal attachment representations, disrupted maternal behavior and disorganized attachment in infancy: Links to toddler behavior problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(10), 1042-1050.
- Main, M. ve Goldwyn, R. (1988). *Adult attachment scoring and classification system*, Unpublished manuscript. University of California.
- Main, M., Goldwyn, R. ve Hesse, E. (2002). *Classification and scoring systems for the Adult Attachment Interview*. University of California.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 66-104.
- Main, M. ve Solomon, J. (1986). *Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern*. T. B. Brazelton ve M. W. Yogman (Ed.), *Affective development in infancy* içinde (ss. 95-124). Ablex Publishing.
- Meins, E., Fernyhough, C., Fradley, E. ve Turkey, M. (2001). Rethinking maternal sensitivity: Mothers' comments on infants' mental processes predict security of attachment at 12 months. *Journal of Child Psychol-*

- ogy and Psychiatry, 42, 637-48.
- Nolte, T., Hudac, C., Mayes, L. C., Fonagy, P., Blatt, S. J. ve Pelphrey, K. (2010). The effect of attachment-related stress on the capacity to mentalize: An fMRI investigation of the biobehavioral switch model. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 58(3), 566-573.
- Oppenheim, D. ve Koren-Karie, N. (2012). Parents' insightfulness. *Parenting Plan Evaluations: Applied Research for the Family Court*, 25-48.
- Raby, K. L., Steele, R. D., Carlson, E. A. ve Sroufe, L. A. (2015). Continuities and changes in infant attachment patterns across two generations. *Attachment & Human Development*, 17(4), 414-428.
- Rosso, A. M. ve Airoldi, C. (2016). Intergenerational transmission of reflective functioning. *Frontiers in Psychology*, 7, 1903.
- Rutherford, H. J., Booth, C. R., Luyten, P., Bridgett, D. J. ve Mayes, L. C. (2015). Investigating the association between parental reflective functioning and distress tolerance in motherhood. *Infant Behavior and Development*, 40, 54-63.
- Sadler, L. S., Slade, A., Close, N., Webb, D. L., Simpson, T., Fennie, K. ve Mayes, L. C. (2013). Minding the baby: Enhancing reflectiveness to improve early health and relationship outcomes in an interdisciplinary home-visiting program. *Infant Mental Health Journal*, 34(5), 391-405.
- Shai, D. ve Belsky, J. (2011). When words just won't do: Introducing parental embodied mentalizing. *Child Development Perspectives*, 5(3), 173-180.
- Shai, D., Dollberg, D. ve Szepsenwol, O. (2017). The importance of parental verbal and embodied mentalizing in shaping parental experiences of stress and coparenting. *Infant Behavior and Development*, 49, 87-96.
- Shai, D. ve Meins, E. (2018). Parental embodied mentalizing and its relation to mind-mindedness, sensitivity, and attachment security. *Infancy*, 23(6), 857-872.
- Sharp, C. ve Fonagy, P. (2008). The parent's capacity to treat the child as a psychological agent: Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development*, 17(3), 737-754.
- Slade, A. (2005). Parental reflective functioning: An introduction. *Attachment & Human Development*, 7(3), 269-281.
- Slade, A., Bernbach, E., Grienberger, J. ve Levy, D. Locker. A. (2004). *Addendum to Fonagy, Target, Steele & Steele reflective functioning scoring manual for use with the Parent Development Interview*. The City College and the Graduate Center of the City University of New York.
- Slade, A., Grienberger, J., Bernbach, E., Levy, D. ve Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: A preliminary study. *Attachment & Human Development*, 7(3), 283-298.
- Smaling, H. J., Huijbregts, S. C., Suurland, J., van der Heijden, K. B., Mesman, J., van Goozen, S. H. ve Swaab, H. (2016). Prenatal reflective functioning and accumulated risk as predictors of maternal interactive behavior during free play, the still-face paradigm, and two teaching tasks. *Infancy*, 21(6), 766-784.
- Smaling, H. J., Huijbregts, S. C., Suurland, J., van Der Heijden, K. B., van Goozen, S. H. ve Swaab, H. (2015). Prenatal reflective functioning in primiparous women with a high-risk profile. *Infant Mental Health Journal*, 36(3), 251-261.
- Smaling, H. A., Huijbregts, S. C. J., van der Heijden, K. B., Hay, D. F., van Goozen, S. H. M. ve Swaab, H. (2017). Prenatal reflective functioning and development of aggression in infancy: The roles of maternal intrusiveness and sensitivity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(2), 237-248.
- Spangler, G. ve Zimmermann, P. (1999). Attachment representation and emotion regulation in adolescents: A psychobiological perspective on internal working models. *Attachment & Human Development*, 1(3), 270-290.
- Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7(4), 349-367.
- Sroufe, L. A. ve Waters, E. (1977). Heart rate as a convergent measure in clinical and developmental research. *Merrill-Palmer Quarterly*, 23, 3-27.
- Stacks, A. M., Muzik, M., Wong, K., Beeghly, M., Huth-Bocks, A., Irwin, J. L. ve Rosenblum, K. L. (2014). Maternal reflective functioning among mothers with childhood maltreatment histories: Links to sensitive parenting and infant attachment security. *Attachment & Human Development*, 16(5), 515-533.
- Steele, M. (2004). Fitting the puzzle pieces together: The complexities of infant-mother interaction and disorganized attachment patterns. *Social Development*, 13(3), 479-488.
- Steele, M., Steele, H. ve Beebe, B. (2017). Applying an attachment and microanalytic lens to "embodied mentalization": Commentary on "Mentalizing homeostasis: The social origins of interoceptive inference" by Fotopoulou and Tsakiris. *Neuropsychanalysis*, 19(1), 59-66.
- Steele, H., Steele, M. ve Fonagy, P. (1996). Associations among attachment classifications of mothers, fathers, and their infants. *Child Development*, 67(2), 541-555.
- Strathearn, L., Fonagy, P., Amico, J. ve Montague, P. R. (2009). Adult attachment predicts maternal brain and oxytocin response to infant cues. *Neuropsychopharmacology*, 34(13), 2655-2666.
- Suchman, N. E., De Coste, C., Leigh, D. ve Borelli, J. (2010). Reflective functioning in mothers with drug use disorders: Implications for dyadic interactions with infants and toddlers. *Attachment & Human Development*, 12(6), 567-585.
- van Dijke, A. ve Ford, J. D. (2015). Adult attachment and emotion dysregulation in borderline personality and somatoform disorders. *Borderline personality disorder and Emotion Dysregulation*, 2(1), 6.

- van IJzendoorn, M. H. (1990). Developments in cross-cultural research on attachment: Some methodological notes. *Human Development*, 33(1), 3-9.
- van IJzendoorn, M. H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117(3), 387.
- van IJzendoorn, M. H. ve Bakersman-Kranenburg, M. J. (1996). Attachment representations in mothers, fathers, adolescents, and clinical groups: A meta-analytic search for normative data. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 8-21.
- van IJzendoorn, M. H. ve Bakermans-Kranenburg, M. J. (2019). Bridges across the intergenerational transmission of attachment gap. *Current Opinion in Psychology*, 25, 31-36.
- Verhage, M. L., Fearon, R. P., Schuengel, C., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Madigan, S., Roisman, G. I., Oosterman, M., Behrens, K. Y., Wong, M. S., Mangelsdorf, S., Priddis, L. E. ve Brisch, K. H. (2018). Examining ecological constraints on the intergenerational transmission of attachment via individual participant data meta-analysis. *Child Development*, 89(6), 2023-2037.
- Verhage, M. L., Schuengel, C., Madigan, S., Fearon, R. M., Oosterman, M., Cassibba, R., Bakermans-Kranenburg, M. J. ve van IJzendoorn, M. H. (2016). Narrowing the transmission gap: A synthesis of three decades of research on intergenerational transmission of attachment. *Psychological Bulletin*, 142(4), 337.
- Zeegers, M. A., Colonnese, C., Stams, G. J. J. ve Meins, E. (2017). Mind matters: A meta-analysis on parental mentalization and sensitivity as predictors of infant-parent attachment. *Psychological Bulletin*, 143(12), 1245.